

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

TJ SOKOL PLZEŇ DOUBRAVKA V LETECH 1900–1950

Vedoucí práce: prof. PaedDr. ThLic. Martin Weis, Th.D.

Autor práce: Jana Marie Vítovcová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3.

2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Datum: 29. března 2022

Jméno: Jana Marie Vítovcová

Podpis studenta

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu prof. PaedDr. ThLic. Martinu Weisovi, Th.D.,
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

Úvod	5
1 Problematika volného času	7
1.1 Koncept a definice volného času.....	7
1.2 Pasivní a aktivní využití volného času	9
1.3 Determinanty volného času.....	10
1.4 Specifika volného času dětí a dospívajících	15
2 Historie TJ Sokol Doubravka v letech 1900–1914	18
2.1 Charakteristika městského obvodu Plzeň 4	18
2.2 Vznik TJ Sokol Doubravka.....	20
2.3 Rozvoj v letech 1903–1914.....	21
2.4 VI. všesokolský slet v roce 1912.....	24
3 Historie TJ Sokol Doubravka v období 1. světové války.....	25
3.1 Změny a ztráty vyvolané první světovou válkou	25
3.2 Obnovení činnosti v roce 1918	25
3.3 Rozvoj po roce 1919	26
4 Historie TJ Sokol Doubravka v období 2. světové války.....	29
4.1 Vznik sokolovny v roce 1934	29
4.2 Stav TJ Sokol Doubravka před rokem 1939	31
4.3 Změny vyvolané druhou světovou válkou	32
5 Historie TJ Sokol Doubravka v období komunismu	34
5.1 Obnovení činnosti TJ Sokol Doubravka v roce 1945	34
5.2 Významný rozmach v prvních poválečných letech	35
5.3 XI. všesokolský slet v roce 1948.....	36
5.4 Politizace TJ Sokol Doubravka v návaznosti na změny po roce 1948	36
ZÁVĚR	38
Seznam použitých zdrojů	40
Abstrakt	43
Abstract.....	44

Úvod

Tato bakalářská práce se věnuje tématu rozvoje a dějin TJ Sokol Doubravka v Plzni v prvních 50 letech od doby vzniku. Domníváme se, že toto téma je poměrně aktuální, a to i s ohledem na to, že doposud se jenom velmi málo zdrojů věnuje právě této tělovýchovné jednotě. Doubravka představuje čtvrtý městský obvod v Plzni, ale ani o plzeňském Sokolu jako takovém toho ještě není mnoho sepsáno. Jsme také toho názoru, že právě činnosti a aktivity Sokola jsou velmi významné pro smysluplné trávení volného času, což se v současnosti jeví jako ještě mnohem důležitější. S ohledem na zájem o tuto problematiku proto bude podrobněji a do větší hloubky zpracováno, jakým způsobem se TJ Sokol Doubravka rozvíjela, jaké významné události ji ovlivnily, a to pozitivně i negativně. Přístup ke zpracování tohoto tématu nebude pouze deskriptivní, ale také analytický a komparativní, aby mohly být identifikovány hlavní směry rozvoje TJ Sokol Doubravka v Plzni v letech 1900–1950.

S ohledem na výše uvedené je stanoven následující hlavní cíl bakalářské práce: analyzovat, porovnat a zhodnotit význam a vliv jednotlivých historických událostí na vývoj TJ Sokol Doubravka v letech 1900–1950. Jsou také formulovány dílčí cíle, a to zjistit, v čem spočívá význam volného času a jakou má souvislost s TJ Sokol, porovnat změny v TJ Sokol Doubravka v Plzni v období první a druhé světové války, zjistit, jaké faktory měly vliv na vznik TJ Sokol Doubravka.

Bakalářská práce je rozčleněna do celkem pěti kapitol. První z nich má zcela teoretický charakter, je zde zpracována problematika volného času. Využito je k tomu dostupných odborných publikací od autorů, jako je např. Hájek, Hofbauer nebo Pávková. Je tak možné zjistit nejenom to, co vlastně volný čas znamená, ale také jeho význam pro optimální vývoj dětí a mládeže, jakou má souvislost s TJ Sokol, jak se může volnočasových aktivit využívat v Sokolu a jaký je jejich praktický význam především u dětí a mládeže.

Další čtyři kapitoly jsou již navázány na TJ Sokol Doubravka v prvních 50 letech rozvoje, přičemž se zkoumají jednotlivé historické události, které jsou chronologicky seřazeny. Ve druhé kapitole je zkoumáno, jakými myšlenkami byl vznik TJ Sokol Doubravka v Plzni inspirován. Nejprve je ovšem v krátkosti pojednáno také o městském

plzeňském obvodu Doubravka v návaznosti na historii a zejména na dobu přelomu 19. a 20. století. Již v té době se někteří doubravečtí obyvatelé zajímali o Sokol, někteří také docházeli do Sokol Plzeň I. Tato kapitola se dále blíže věnuje osobnosti Tyrše a Fügnera, kteří jako první přišli s myšlenkou Sokola. Na ně pak navazovaly některé menší Sokoly, jako je např. TJ Sokol Doubravka v Plzni. Kapitola se dále zabývá rozvojem tohoto Sokola až do roku 1914, přičemž nezapomene zmínit ani významnou událost – VI. všesokolský slet v roce 1912.

V dalších dvou kapitolách se zaměříme na změny v TJ Sokol Doubravka, které byly vyvolány jak první, tak druhou světovou válkou. Zejména pak druhá světová válka, která se odehrávala mezi lety 1939–1945, měla na TJ Sokol Doubravka téměř fatální vliv, neboť byl Sokol zakázán a budova místní sokolovny, postavená v roce 1934, sloužila potřebám nacistů, konkrétně zde byli ubytováváni němečtí vojáci.

Poslední (pátá) kapitola naznačuje budoucí rozmach TJ Sokol, neboť se hned po roce 1945 začalo s jeho velkou obnovou. Nicméně společenské a politické změny spojené s nastolením komunistického režimu měly vliv i na politizaci TJ Sokol Doubravka, čemuž se však vždy chtěl Sokol vyhnout a být zcela nepolitický.

Postup zpracování této práce vyžaduje získání nejenom potřebné odborné sekundární literatury, ale také řady primárních zdrojů, zejména to jsou různé kroniky, dobový tisk, archivní materiály nebo též internetové zdroje TJ Sokol Doubravka. Veškeré tyto materiály poslouží k tomu, aby bylo možno zjistit, analyzovat a vyhodnotit změny, které v letech 1900–1950 TJ Sokol Doubravka zažila.

1 Problematika volného času

1.1 Koncept a definice volného času

V této části bakalářské práce je důležité definovat pojem volný čas, a to s ohledem na celkový koncept práce.

V této souvislosti je nutné si klást otázku, co samotný pojem volný čas znamená. Ukazuje se, že ač jej definuje mnoho autorů, každý k němu přistupuje z vlastního úhlu pohledu, a proto jej lze chápat různě. Obdobně je tomu také u široké veřejnosti. Někdo může volný čas vyplnit např. četbou, pro jiného je volný čas synonymem pro relaxaci či sport. Je tedy zcela zřejmé, že účelem volného času je, abychom se mohli dobrovolně věnovat takovým aktivitám, na které běžně nemáme čas. Je však zároveň důležité, aby nás taková aktivita bavila a aby nám přinášela duševní a fyzické uvolnění. Proto se jedná o entity, jež jsou protipólem práce. Musí však být též stanoveno, kde je hranice konce pracovních povinností a zároveň hranice počátku volného času. Všeobecně by se dalo říci, že volný čas je dobou, kterou potřebujeme ke zregenerování svých duševních a fyzických sil. Volný čas v užším slova smyslu znamená dobu, kdy si svobodně vybíráme činnosti, jež nás mohou pozitivně dobit, kdy můžeme obnovit a rozvíjet svoje duševní a tělesné schopnosti a dále se kreativně uplatnit.

Tůma se domnívá, že volný čas pokrývá širokou škálu činností, které nejsou ovlivněny pouze vlastními pravidly, normami a zákony. Volný čas se neoddiskutovatelně řadí ke komplexnímu dění průmyslově společenského procesu, je podřízen veškeré lidské organizaci a moderní civilizaci. Proto je také výše uvedený autor přesvědčen o tom, že musíme respektovat vliv všech faktorů, které volný čas podmiňují.¹

Dlouhodobě se problematice volného času věnuje také Pávková, podle níž je volný čas nejenom odpočinkem, ale také rekreací, zábavou, zájmovými činnostmi, zájmovým vzděláváním, dobrovolnou prospěšnou činností či časovou ztrátou, kdy se propojují s aktivitami, jež jsou realizovány v nepracovní době.² K tomu Kaplánek a kol. dodává, že ve volném čase se lze také věnovat vzdělávání. Proto je volný čas jedinečnou příležitostí,

¹ TŮMA, J. *Pedagogika volného času*, s. 8.

² PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 12–13.

kdy můžeme přijímat veškeré relevantní informace, tím rozvíjet svou životní orientaci. Ve volném čase se lze věnovat různorodým aktivitám, a to nejenom doma, ale také ve školských a společenských institucích a organizacích.³

Dalšími autory poukazujícími na široké spektrum činností tvořících náplň volného času jsou Hájek, Hofbauer a Pávková. Podle nich není volný čas průvodním jevem života člověka, lze jej však chápat jako proměnnou, která lidský život aktivizuje. To znamená, že musíme pochopit vnitřní strukturu volného času, studovat jeho vnější souvislosti i potenciál a poté jej aplikovat v pedagogické praxi. Právě ve výchově dětí a mládeže má volný čas klíčové postavení, a to především z důvodu dlouhodobé životní perspektivy volného času promítající se do procesu výchovy. Na volný čas lze v této souvislosti také pohlížet jako na určitou šanci, díky níž se mohou děti rozvíjet a seberealizovat. Skrze volný čas se děti a mládež naučí optimálně s ním zacházet také v budoucnu, až budou dospěli.⁴

Volný čas lze také definovat jako čas, během něhož se může člověk věnovat jakékoliv činnosti dle vlastního rozhodnutí, avšak tato činnost jej musí bavit a přinášet mu uspokojení a radost. Sám člověk by se měl rozhodnout, o jakou konkrétní aktivitu se bude jednat. U jedince milujícího turistiku se může ve volném čase jednat například o zrealizování výletu do hor či obecně do přírody, kde může strávit určitý čas (půl den, den, více dnů apod.).⁵

V publikaci Janiše a Skopalové jsou zveřejněny názory několika odborníků na to, jaké činnosti nelze považovat za volný čas. Jde např. o aktivity, které člověku přinášejí užitek. Zmínit lze třeba rybaření, kdy se člověk věnuje této aktivitě za účelem přímé konzumace ryby. Za určitých okolností by se k volnému času nemělo zařazovat ani zájmové vzdělávání, a to tehdy, pokud nám přináší určitý užitek, např. pokud nám umožní zvýšit si kvalifikaci. Ovšem v řadě případů jde spíše o vlastní seberealizaci, tudíž se lze domnívat, že by zájmové vzdělávání mělo být vnímáno jako volnočasová aktivita.⁶

S ohledem na výše uvedené lze tvrdit, že není ani tolik důležité, co je přesně náplní volného času, ale především jeho efektivní využití, neboť pozitivně formuje a rozvíjí osobnost a má vliv na výchovný a vzdělávací proces. Roli výchovy přebírá ve volném čase u dětí a mládeže především rodina, a to dle nastaveného životního stylu

³ KAPLÁNEK, M. a kol. *Volný čas a jeho význam ve výchově*, s. 44–47.

⁴ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, s. 27–28.

⁵ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 274.

⁶ JANIŠ, K., SKOPALOVÁ, J. *Volný čas seniorů*, s. 15–17.

a společenských aktivit. Ovšem tento vliv může být jak pozitivní, tak i negativní. Proto by měla rodina utvářet vhodný prostor k realizaci volnočasových aktivit a činností, které nebudou rutinní, jednotvárné, ale naopak by měly být co nejvíce pestré a různorodé, aby mohly rozvíjet osobnost dítěte komplexně. V takovém případě je možné dosáhnout optimálního vývoje dítěte.

Na tuto skutečnost dále navazují Hájek, Hofbauer a Pávková, podle nich vykazuje volný čas dětí a mládeže oproti volnému času dospělých určitá specifika, a to v těchto čtyřech aspektech:

- rozsah volného času,
- obsah volného času,
- míra samostatnosti a závislosti dítěte během volnočasových aktivit,
- nezbytnost pedagogického vlivu.⁷

1.2 Pasivní a aktivní využití volného času

Pasivním využitím volného času chápeme tu skutečnost, že účastník se nechce, nemůže, nemá podmínky anebo se nedovede podílet na zhodnocení volného času aktivně. V současnosti mnoho dětí i mladých lidí neumí efektivně využívat volný čas, neumí se orientovat v nabídkách ani v možnostech účasti na nich, jak by chtěli anebo vůbec. Jednoduché rozlišení je následující: ti, co volný čas nemohou využívat; nezaměstnaní a ti, co volný čas neumí využívat.⁸

Když toto rozdělení vezmeme do úvahy, je velmi důležité, aby děti i mladí lidé měli nejen materiální zázemí, ale i dostatek informací, dále také, aby byli správně směřováni, motivováni a vedeni k tvořivému a aktivnímu využívání volného času. Pokud dojde k selhání v této části výchovy, děti se stávají netečnými, mají pocit prázdnoty a vzniká fenomén dnešní doby, což je „nuda“. Tyto děti pak musíme velmi citlivě a dostatečně motivovat, abychom tento pocit a stav překonali. Důležitou a podstatnou roli v nedostatečném a pasivním využívání volného času může mít také fyzická či psychická zátěž žáků při studiu anebo namáhavá práce – ať už někde na brigádách či v zaměstnání. Jedinec je pak unaven a snižuje se jeho schopnost aktivního využití volného času.⁹

⁷ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, s. 27.

⁸ HOFBAUER, B.; KAPLÁNEK, M. et al. *Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování*, s. 40.

⁹ JANSÁ, P. a kol. *Pedagogika sportu*, s. 207–208.

Tendence k pasivitě u mladých lidí může pramenit z různých příčin a vlivů. Nejdůležitější je sama rodina, kde je dán základ k tvorbě hodnotové orientace. Také škola je nedílnou součástí života a výchovy žáka, proto by měli mít všichni zúčastnění zájem o správně fungující komunikaci a spolupráci mezi rodinou a školou, aby měl žák vyhovující podmínky k vytvoření pevného a jistého zázemí pro svůj rozvoj a utváření životních postojů i hodnot.¹⁰

Aktivní využívání volného času je nedílnou součástí života jedince, skupin i celé společnosti. Velmi důležitá je obnovující se povaha volnočasových aktivit, která umožňuje hledat, ověřovat a uplatňovat v konkrétních místních podmínkách nové přístupy i metody zhodnocení volného času. Volnočasová činnost tedy stále získává na aktivitě i atraktivitě dle místa uplatnění. Čím dál více jsou vyhledávány aktivity, které nesou podtext rizika a okamžitého zážitku – tedy dobrodružství a adrenalinu.¹¹

1.3 Determinanty volného času

Volný čas přináší svobodu, volnost, seberealizaci i nezávislost. Je to doba, kdy se jedinec věnuje sám sobě, vykonává vytoužené činnosti, uspokojuje své zájmy a zažívá neopakovatelné zážitky, které jsou díky prožitku velmi silné, každý účastník si z nich pak bere velmi důležitou zkušenost. Díky této zkušenosti může ovlivnit další svůj život, a to její realizací. Vždy se vše odvíjí od věku a individuality jedince. Kvalita využití volného času je z hlediska rozvoje osobnosti jedním z nejdůležitějších ukazatelů smyslu života a je významným faktorem v nastavení hodnotového žebříčku v životě. Na všechny tyto aspekty mají vliv rozličné okolnosti, jako je např. napodobování chování lidí z blízkého okolí či známých populárních osobností aj.¹²

S rozvojem společnosti a související globalizací má společnost čím dál větší zájem na tom, aby poskytla široké spektrum nabídek činností pro volný čas. Výběr těchto činností ale ovlivňují základní determinanty. Klíčovým a prvotním je výchova v rodině. Podle toho, v jaké rodině jedinec vyrůstá, se z nemalé míry zaměřují jeho zájmy, neboť částečně kopíruje chování svých rodičů, bere je jako předlohu, vzor či příklad k utváření základních mravních zákonů i správného chování k sobě i okolí.

¹⁰ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, s. 75.

¹¹ Tamtéž, s. 79.

¹² ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*, s. 29–30.

1.3.1 Vliv rodiny na způsob trávení volného času dětí a mládeže

Pro rodinu může být v některých situacích těžké rozhodnout se, jak naloží s volným časem svých dětí. Je třeba upozornit na to, že v současnosti je dětem z různých stran nabízeno poměrně široké spektrum volnočasových aktivit. V této souvislosti tak může být rozhodování rodičů snadnější, pokud žijí ve velkém městě, v němž uvedené aktivity nabízí velké množství volnočasových a mimoškolních organizací a institucí. Tyto aktivity bývají zpravidla různého typu, ať již sportovní, kulturní, umělecké aj. Nicméně na vesnici je situace o poznání těžší, neboť v řadě menších měst nabídka volnočasových aktivit pro děti takřka neexistuje, za určitou aktivitou musí děti dojíždět do většího města. To následně klade na rodinu zátěž v podobě dalších nákladů nebo i vyšších nároků na čas.

V této souvislosti se na rodinu nahlíží jako na primární sociální skupinu, a proto se také rodiče stávají rozhodujícím činitelem, jakým volnočasovým aktivitám se budou děti a dospívající skutečně věnovat, což následně ovlivňuje formování jejich osobnosti. Rodina je zásadním faktorem umožňujícím vytvářet hmotné podmínky a sociální výchovu. Rodina je též prostředím, kde dochází k primární socializaci. Jde o prostředí, v němž jsou děti primárně vychovávány a rozvíjeny, učí se zde mezilidským vztahům a kontaktům. Proto je tak důležité, aby rodina dobře fungovala, nevykazovala žádné patologie, neboť v rodinném prostředí si dítě vytváří základy hodnotové orientace.¹³

Je také nutné zmínit fakt, že v posledních letech se vlivem společenského vývoje zásadně změnila podoba rodinného prostředí. Děti a dospívající stále více tráví čas mimo rodinu, a ta je tak může daleko méně ovlivňovat a formovat. Důvodem je větší orientace rodičů na pracovní povinnosti, proto jsou děti ve větší míře svěřovány do školských institucí. Zmínit je nutno také další vlivy, a to především média a sociální sítě. Tyto skutečnosti vedou k tomu, že je značně narušena výchovná funkce rodiny, naopak se až neúměrně posiluje vliv vrstevnické skupiny a party, kde tráví děti velké množství času (jak v době školní, tak mimoškolní).¹⁴

¹³ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, s. 79–81.

¹⁴ JANSÁ, P. a kol. *Pedagogika sportu*, s. 208.

Dnešní rodina je též poznamenána společenskými, kulturními, politickými i ekonomickými změnami, což ve svém důsledku vede k mnohem složitější výchově a možnosti ovlivňování volného času, než bylo v době, kdy hlavou rodiny byl vždy otec a rodina měla jasná a pevná pravidla založená na soudržnosti a vztazích mezi jednotlivými členy. Rodina jako „taková“ v dnešní době svým způsobem neexistuje. Zaznamenáváme množství jednotlivých rodin a jejich forem, které se snaží zvládnout a řešit problémy života.¹⁵

Nicméně i přes výše uvedené lze nadále rodinu považovat za prostředí, v němž jsou dětem vytvářeny pozitivní podmínky k výběru a realizaci volnočasových aktivit. Vliv zde však má i to, zda se jedná o úplnou nebo neúplnou rodinu, velkou či malou, ale také styl výchovy rodiny a její společenská uplatnitelnost. Tyto činitele mají nezanedbatelný vliv na to, jak smysluplně bude dítě trávit svůj volný čas.

Hájek, Hofbauer a Pávková doporučují, aby rodiče svým dětem nenařizovali, jak mají trávit volný čas, měli by je však vhodně vést a nenechávat zcela na dětech, jaké aktivity se budou ve volném čase věnovat. Rodiče by proto měli mít v této oblasti roli inspirátorů nebo spoluorganizátorů volnočasových aktivit nejenom dětí, ale rovnou celé rodiny. Rodina by totiž měla společně trávit volný čas a vytvářet dětem bohaté zážitky, což si postupně odnesou i do svého dospělého života.¹⁶

Je třeba pamatovat na to, že děti a dospívající se v současnosti nemusí věnovat ve svém volném čase vhodným aktivitám, což lze chápat jako určitý kriminogenní faktor vedoucí až k drogové či alkoholové závislosti, ke gamblingu aj. To je také důvodem, proč by dětem a dospívajícím měly být nabídnuty pestré volnočasové aktivity umožňující optimálně rozvíjet jednotlivé složky jejich osobnosti. Volný čas je proto určujícím činitelem, prostřednictvím něhož si mohou děti osvojit individuální zodpovědnost, stát se motivovanějšími a vhodně si stanovovat cíle, kterých v konečném důsledku dosáhnou.¹⁷

Jak je patrné z uvedených příkladů, rodina je nejen jedinečnou a primární skupinou, v níž dochází k výchově dítěte, ale i základním prostředím pro vytváření názorů, postojů, zájmů, hodnot a správné volby aktivit pro volný čas. Pokud je rodina funkční a komunikující, vytváří bezpečné zázemí, kde jsou děti motivovány a vedeny k aktivnímu a tvořivému využívání volného času. Pokud však rodina neplní svou funkci, jednotlivci

¹⁵ LABAŠOVÁ, E.; PORUBČANOVÁ, D. *Pedagogická diagnostika*, s. 39.

¹⁶ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, s. 82.

¹⁷ TYRLÍK, M. *Zátěž v adolescenci*, s. 18.

ani rodina jako celek nekomunikují, není dostatečné materiální ani citové zázemí, jsou děti ponechány tzv. „napospas“ a mohou se uchýlit k utíkání k tomu, co jim dá pocit jistoty a bezpečí. Jsou to různé sekty, drogy, alkohol, gamblerství apod.

1.3.2 Vliv skupiny vrstevníků na výchovu ve volném čase

Dalším determinantem působícím na výběr volnočasových aktivit dětí a mládeže jsou skupiny vrstevníků. Vedle rodiny je vrstevnická skupina tou nejdůležitější, která ovlivňuje výchovu dětí a mladých lidí, jejich názory, postoje i zhodnocování volného času. Ve skupině si jednotlivci začne utvářet a uvědomovat svou roli. Pro mnoho dětí a také mládeže je často první a také jedinou formou dobrovolného sdružování. Příslušnost k takové skupině poskytuje zázemí a ochranu, kompenzuje jejich sociální a citovou deprivaci. Dochází k rozvoji sociálních vztahů, čímž skupina pomáhá překonávat sociální izolaci. Nemalou měrou přispívá k socializaci a k osvojování pozitivních hodnot. V některých případech však mohou skupiny působit nesprávným – tzv. „opačným směrem“. Taková skupina pak má za následek asociální a delikventní chování. Jedná se o různé gangy, sekty apod.¹⁸

Skupiny vrstevníků vznikají nejprve v místě bydliště a později se dosah jejich působení rozšiřuje. První kolektiv, kde se děti začnou setkávat s vrstevnickou skupinou, která ovlivňuje jejich volný čas, je většinou mateřská škola. Další a důležitější skupiny se pak začnou vytvářet na základních školách, kde se žáci začleňují do skupin mezi spolužáky nebo kamarády. Skupiny vznikající uvnitř třídy se mění s věkem, tj. s dospíváním dítěte. S dospíváním je také spojeno to, že se postupně mění zájmy žáků i účel skupiny (skupina frajerek, skupina badatelů, skupina šprtů apod.). Na základní škole jsou skupiny z velké části homogenizované, tudíž existují skupiny pouze dívek a chlapců, na střední škole již jsou i skupiny smíšené.¹⁹

Spontánně tak vznikají první party, které mají velmi důležité místo v životě každého jedince. Je to období, kdy děti navazují první neformální společenské vztahy, jež jsou příznačné společnými zájmy, zálibami, sportovními i jinými aktivitami a dávají pocit sounáležitosti a důležitosti. Jedinec se ve skupině učí brát ohled na potřeby druhých, svobodně se přizpůsobuje, pomáhá a řeší konflikty.

¹⁸ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, s. 110.

¹⁹ MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*, s. 580.

Názor skupiny je pro něj ten nejdůležitější, důležitější než názor rodičů, pedagogů či jiných autorit. Nechce se lišit od skupiny a má obavy z vybočení. Vzniká pocit „my“, nikoliv „já“.²⁰

S postupným vývinem a dospíváním dětí a mládeže se skupiny liší dle měnících se potřeb, názorů, postojů, hodnot i cílů. Dochází k rozvoji zralé osobnosti a k postupnému osamostatnění se ze závislosti na rodině.²¹ Můžeme říci, že skupiny vrstevníků nejen velmi obohacují život všech zúčastněných, ale také napomáhají k pozitivnímu a aktivnímu přístupu k životu. Mohou však působit i negativně, a to v případě, že se jedná o děti s asociálními a delikventními sklony. Mohou to být také děti ze sociálně slabých a nefunkčních rodin.

1.3.3 Vliv prostředí na výchovu ve volném čase

Prostředí je jedním z faktorů, který podstatným způsobem pozitivně či negativně ovlivňuje vývoj jedince, tím i způsob zhodnocování volného času. Prostředí, které má vliv na volný čas mladé generace, je velmi rozmanité a různorodé. Může to být prostředí rodiny, skupiny, školy, různých institucí i společenských organizací. Může to však být také příroda, vesnice či město. Každé prostředí, které nás obklopuje, na nás také nějak působí. Mnoho dětí tráví své volné chvíle bezcílně na ulici, bez dozoru a zájmu rodičů. V dnešní době se to stává čím dál častějším jevem a tato situace je velmi neuspokojivá, neboť ohrožuje výchovu dětí, ale často je i pro dítě nebezpečnou. To platí zvláště pro menší děti žijící ve velkoměstech.²²

Města disponují kulturními a sportovními centry, která se podílejí na organizaci společenských, kulturních, sportovních či jiných akcí. Velká škála nabídek akcí těchto center podněcuje soupeřivost mezi jednotlivými organizátory, tím pádem i rozmanitější výběr volnočasových aktivit. Tato nabídka je mnohem větší ve srovnání s vesnicí, avšak na vesnici jsou veškeré společenské akce a kulturní aktivity realizovány pouze na základě dobrovolnosti jedinců či skupin mladých lidí, všichni se znají a vzájemně si pomáhají. Ve městě je nevýhodou anonymita a na vesnici nedostupnost některých aktivit, ale vše se dá vzájemně skloubit a smysluplně využít a trávit volný čas.

²⁰ TYRLÍK, M. *Zátěž v adolescenci*, s. 20.

²¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 409.

²² PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 29.

1.3.4 Vliv pedagogických pracovníků na výchovu ve volném čase

Nemalou zásluhu na výběru zhodnocování volného času žáků i studentů má jistě i každý pedagogický pracovník, který na žáka ve výchovně vzdělávacím procesu působí. V první řadě jsou jimi učitelé, vychovatelé a dále pak kulturní pracovníci, lektoři, instruktoři, trenéři apod. Žák se při vstupu do základní školy poprvé na nějaký čas vzdaluje z kruhu rodiny, která pro něj až doposud byla primární, jedinečnou a nenahraditelnou skupinou, jež dávala pocit bezpečí, ochrany a vzoru chování, a kde výchova probíhala neformálním způsobem. Nyní na její místo nastupuje škola, školní prostředí a její představitelé. Nástup do školy je pro děti velmi důležitý mezník v životě, vše se mění, nastává doba, kdy jsou po určitou část dne podřízeni režimu a zvyklostem školy, kdy se musí naučit zvládnout pravidla skupiny, ve které se nachází, a také zvládnout učivo, jež je jim předkládáno. Nastupuje tedy výchova formální, dána pravidly a řádem školy. Mnohdy je to pro žáka velká psychická zátěž zvládnout tato pravidla, umět se v nich dobře orientovat a dodržovat je, dále zvládnout přípravu do školy i samotné učivo.²³

Pedagogický pracovník by měl vnímavě motivovat, rozvíjet zájmy a tvůrčí činnost u dětí i mladých lidí. Měl by uvádět v činnost jejich vnímavost k okolí, k rozličným podnětům, měl by je umět správně motivovat, tím vyvolávat aktivní zájem o komunikaci, kooperaci i mezilidské vztahy. Měl by být tím, kdo ukazuje cestu, kdo podrží, když jedinec klopýtne, kdo podpoří, když vše nejde, jak má, a kdo pochválí, když je chvála zasloužená. Měl by být citlivým průvodcem i kamarádem. Volný čas by měl být ovlivňován nejen pedagogy, ale i dobrovolníky působícími ve volném čase. Podmínkou účinnosti pak je, aby toto vedení bylo nenásilné, aby nabízené činnosti byly pestré a zajímavé a účast na nich byla pro všechny zúčastněné dobrovolná.²⁴

1.4 Specifika volného času dětí a dospívajících

Teorie výchovy ve společenských organizacích se zabývá tím, jaké jsou specifické aspekty výchovné práce v různých zařízeních pro děti, mládež i dospělé. Na základě výzkumu a zkušeností se vyvinuly samostatné disciplíny zabývající se pedagogickou funkcí a výchovnými aktivitami některých kulturních zařízení.

²³ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*, s. 133–134.

²⁴ MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*, s. 485–487.

Vznikly obory, jako je muzejní pedagogika a bibliopedagogika (zabývá se analýzou edukačních možností muzeí a knihoven). Tyto obory jsou stále aktivnější a nabízejí čím dál více podnětů v kulturní oblasti.²⁵

Výchova dětí a mládeže má charakteristickou zvláštnost v tom, že z výchovných důvodů je potřebné její pedagogické ovlivňování. Děti nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, a tak potřebují citlivé vedení. Aby toto ovlivňování mělo pedagogický účinek, je třeba, aby bylo zcela nenásilné. Všechny aktivity by měly být pestré, motivující a přitažlivé. Měly by být také dobrovolné a zcela svobodné. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dítěte, jeho mentální a sociální vyspělosti a v neposlední řadě na charakteru rodinné výchovy.²⁶

Můžeme říci, že dle nás i uvedených autorů je volný čas ovlivňován klíčovými faktory, jako je věk, pohlaví, profese, vzdělání, vztah k práci, sociální skupina nebo prostředí, ve kterém jedinec žije.

U dětí je základem prožívání bohatá fantazie vyznačující se konkrétností, citlivostí a svérázností. Není zatím zatížena kritickým myšlením, které se vyvíjí později s nabýváním nových prožitků a zkušeností. V raném dětství zasahuje nadvláda fantazie i do myšlení. Největší uplatnění má fantazie hlavně v námětových hrách či pohádkách, které dětem srozumitelně přetváří fantazijní skutečnosti. Děti se nechávají unášet fantazií a emocemi a dochází k volnému popisu děje. Postupně s přibývajícím věkem dochází ke korekci myšlení kritickým myšlením dítěte, tím také již k rozličnějšímu trávení volného času. Základní a prvotní volnočasovou aktivitou všech dětí je hra. Ve všech dobách si děti hledají vhodná místa a situace ke hře. Dávají vždy přednost hrám s kamarády, taková hra je nejen více baví, ale mohou si vyměňovat názory, nápady a rozvíjet i svou fantazii. Zažívají různá dobrodružství, zkouší, co vše dokáží, a bez ohledu na dospělé si vytváří svůj „svět fantazie“, který jim dává pocit radosti i bezpečí.^{27, 28}

Nástupem do školy se mění i vztah dětí k volnému času. Sice stále mají velkou potřebu pohybu a hry, vstupují do různých zájmových kroužků, ale volný čas si začínají pozvolna přizpůsobovat svým zájmům a potřebám. Rozvíjí se hudební, výtvarné i sportovní schopnosti a začíná se projevovat jejich nadání a talent. V tomto období je vlivem volnočasových aktivit posilována a rozvíjena velká řada povahových vlastností,

²⁵ JŮVA, V. et al. *Základy pedagogiky*, s. 10–15.

²⁶ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 84–86.

²⁷ KRAUS, B. et al. *Životní styl současné české rodiny*, s. 141.

²⁸ JIRÁSEK, I. *Zážitková pedagogika: teorie holistické výchovy (v přírodě a volném čase)*, s. 16.

jako je pevná vůle, vytrvalost, kázeň, rozhodnost, sebeovládání, samostatnost a odvaha. Tvoří se smysl pro kolektiv, vzájemnou pomoc, spolupráci, kamarádství, zodpovědnost, ochota podřídit se zájmům celku a být jeho součástí. Nejvíce se tyto vlastnosti projevují ve sportovní sféře, kde je v kolektivu jeden na druhém závislý.²⁹ I v tomto věku má hra velký a důležitý význam, neboť pomáhá dětem pochopit důležitost skupiny, sounáležitost s ní a podporuje socializaci dítěte.

²⁹ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, s. 86–87.

2 Historie TJ Sokol Doubravka v letech 1900–1914

Zatímco první kapitola byla především teoretického rázu, ve druhé se již blíže věnujeme počátkům TJ Sokol Doubravka, a to v prvních 15 letech fungování. Proto je také důležité se blíže seznámit s městským obvodem Doubravka v Plzni a poukázat i na myšlenky Tyrše, kterými se TJ Sokol Doubravka nechala inspirovat v rámci svého vzniku. Je též důležité pochopit, jak se Sokol v Doubravce v Plzni rozvíjel až do první světové války.

2.1 Charakteristika městského obvodu Plzeň 4

Jak již na to bylo upozorněno v úvodu bakalářské práce, Doubravka je jednou z městských částí městského plzeňského obvodu, konkrétně jde o městský obvod Plzeň 4, zároveň je jako Doubravka označován celý městský obvod Plzeň 4. Jedná se o organizační složku města Plzeň a též o správní obvod mající kompetence k výkonu přenesené působnosti, což je dáno obecně závaznou vyhláškou – Statutem města Plzně. Městský obvod Plzeň 4 se skládá z celkem 6 městských částí, přičemž kromě Doubravky se jedná o Bukovec, Červený Hrádek u Plzně, Lobzy, Plzeň 4 a Újezd.³⁰

Jak jsme již uvedli výše, Doubravka není jenom jednou z městských částí čtvrtého plzeňského obvodu, ale jde též o jednu z původních osad, a proto se po ní pojmenoval celý tento plzeňský městský obvod. Doubravka je na mapě města Plzeň lokalizována do její východní části. Původní osada Doubravka se postupně spojila i s dalšími osadami Letná a Lobzy, dnes se jedná o jeden spojitý městský celek. Naproti tomu obce Bukovec, Červený Hrádek, Újezd a Zábelá jsou dnes stále samostatnými satelity. Zástavbu ve čtvrtém městském obvodu lze považovat za různorodou. Nacházejí se zde jak historické vesnické objekty, tak i rodinné domky a městské obytné domy. Doubravka je jednou z částí Plzně, jejímž účelem je především zajištění bydlení pro rodiny s dětmi. Výhodou této městské části je také to, že se zde nenachází příliš mnoho průmyslových podniků, naopak jsou poměrně vzdáleny od obytné části. Doubravka je považována za dynamicky se rozvíjející část města Plzeň, neboť se zde poměrně hojně staví rodinné domky, a to

³⁰ KOLÁŘÍK, R. Městský obvod Plzeň 4. In: *Umo4.plzen.eu* [online].

v oblasti nacházející se mezi výše uvedenými satelitními obcemi. Vystavovány jsou také bytové domy, a to v prolukách městské zástavby. Současný počet obyvatel Doubravky činí přibližně 25 tisíc.³¹

V krátkosti je také důležité zmínit historii městského obvodu Doubravka, aby bylo možno pochopit a vnímat situaci související se vznikem TJ Sokol na počátku 20. století. Je třeba si uvědomit, že jsou dochovány známky o tom, že místo dnešního čtvrtého městského obvodu bylo osídleno v pravěku, což dokládají naleziště pohřebišť z mohylové a bronzové doby (13. až 10. století př. n. l.), a to v místech, kde se dnes nacházejí ulice Rádiová, Mohylová a Masarykova. Východním směrem od obce Bukovec se též nalézalo hradiště, které sloužilo tehdejšímu lidu, v 8. st. n. l. bylo přebudováno Slovy. Ti se sem také dostali ke konci 7. století a zabývali se především zemědělstvím, proto místní půdu začali odlesňovat a využívat. Milníkem této městské části je rok 992, kdy došlo k založení malého benediktinského kláštera, a to pražským biskupem sv. Vojtěchem. Poté, co odsud mniši odešli do břevnovského kláštera, který byl v té době nově vybudován, byl místní farní kostel zasvěcen sv. Jiřímu. Důležité období je i 15. století, kdy se k místnímu farnímu kostelu připojily obce Lobzy, Bukovec, Újezd, Doubravka ad.³²

Od počátku 16. století, jak se dochovalo, byla již Doubravka plzeňským majetkem, neboť Plzeňští měli zakoupeno podací právo. Doubravka byla největší z připojených obcí a bylo pro ni též typické, že se nacházela na zemské pražské spojnici, díky níž bylo možno propojit Čechy se západním světem. V oblasti Červeného Hrádku došlo ke stavbě pivovaru, v oblasti se později nacházel papírenský mlýn, vitriolová huť aj. V době 19. století se zde poměrně hojně rozvíjela průmyslová činnost. Pro pozdější vznik TJ Sokol zde bylo důležité to, že se tato část Plzně mohutně rozvíjela, lidé byli zaměstnáni v místních továrnách, stavěly se zde školy. Ke konci 19. století vznikl sbor dobrovolných hasičů. Důležitým milníkem je také rok 1924, kdy se Doubravka stala součástí města Plzeň, v této době již zcela dominoval průmysl a začaly se zde v poměrně velkém měřítku stavět rodinné domky, typický byl vysoký příliv obyvatel.³³

Lze se proto oprávněně domnívat, že s tím, jak byla Doubravka postupně osídlena stále větším množstvím obyvatel, vznikaly již na počátku 20. století nové potřeby těchto obyvatel. Potřebovali smysluplně trávit volný čas, a proto uvítali možnost docházet do

³¹ KOLÁŘÍK, R. Městský obvod Plzeň 4. In: *Umo4.plzen.eu* [online].

³² KOLÁŘÍK, R. Historie obvodu. In: *Umo4.plzen.eu* [online].

³³ Tamtéž.

místní tělovýchovné jednoty (TJ) Sokol, což byla nejenom skvělá možnost pro trávení volného času pro dospělé a dospívající, ale také pro děti. Této problematice se budeme věnovat ve zbývajících kapitolách diplomové práce.

2.2 Vznik TJ Sokol Doubravka

Z dostupných historických údajů máme k dispozici fakt, že v roce 1903 byla založena TJ Sokol Doubravka.³⁴ Nicméně je zapotřebí k tomu uvést, jak ke vzniku Sokola v Doubravce došlo. Na počátku 20. století se několik málo obyvatel Doubravky stalo členy jiného Sokola, a to TJ Sokol Plzeň I. Někteří již však byli osvícení do té míry, že se nechali inspirovat myšlenkami Tyrše a Fügnera, kteří založili Sokol pražský.³⁵

Sokol byl v Praze založen již v roce 1861, jednalo se však o jeho neoficiální název, oficiálně figuroval pod názvem Tělocvičná jednota pražská. Tento název „Sokol“ přednesl Emanuel Tonner, který se jím nechal inspirovat u jihoslovanských hrdinů, kteří bojovali proti tureckému útlaku a jejich místní jazyková kultura se nazývala „Sokolové“.³⁶ Nový název rychle zdomácněl v každodenním používání, nicméně v původních stanovách se nenacházel. To bylo dáno i tím, že se členové Sokola obávali rakouských úřadů, které nechtěly tento název schválit. Nicméně oficiálně se název „Sokol“ objevil v upravených stanovách Tělovýchovné jednotky pražské dne 13. listopadu 1864. V tomto období byl také TJ Sokol rozšířen do povědomí československé veřejnosti.³⁷

Je třeba poukázat i na to, že součástí TJ Sokol byla vždy přátelská a uvolněná nálada související s vlasteneckým cítěním. Důraz byl především kladen na zdraví, cvičení a na péči o vlastní tělo. Důležité však bylo i získávání nových přátelství mezi členy TJ Sokol. Ti se hrdě hlásili k tomu, že jsou součástí Sokola, a to tím, že nosili jeho odznak skládající se z červené hedvábné stuhy s bílým kovovým „S“ uprostřed. Všichni členové si také tykali a oslovovali se „bratře“. Šlo v podstatě o potvrzení demokratických ideálů, ke kterým se Sokol od počátku hlásil.

³⁴ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 1.

³⁵ BORKOVEC, T. Stručná historie jednoty. In: *Sokoldoubravka.cz* [online].

³⁶ KOZÁKOVÁ, Z. *Praha, pohyb, Sokol*, s. 26.

³⁷ SAK, R. *Miroslav Tyrš: sokol, myslitel, výtvarný kritik*, s. 58.

V duchu rovnosti se v Sokolu tímto způsobem snižovaly společenské rozdíly. Na českém venkově se tato forma vzájemných vztahů zpočátku neseetkala s velkým pochopením, což se však později začalo měnit.³⁸

Uvědoměli doubravští obyvatelé, i když jenom někteří z nich, se již před rokem 1903 k těmto myšlenkám hlásili, a proto se také rozhodli, že TJ Sokol v Doubravce založí. Je však také třeba uvést, že v té době žilo v Doubravce přibližně 3 000 obyvatel, z nichž asi 2 000 bylo průmyslovými dělníky či železničními pracovníky. Ostatní byli obchodníci, živnostníci a rolníci. Doubravka proto byla typickým českým venkovem, kde se myšlenky TJ Sokol zpočátku prosazovaly jenom velmi obtížně.³⁹

Agitátoři, kteří měli zájem založit v Doubravce vlastní jednotu Sokola, začali jeho myšlenky hlásat nejenom na území Doubravky, ale také objížděli sousední Újezd, Hrádek a Bukovec, svou činnost vykonávali tak dlouho, než došlo ke svolání porady, jež vedla k sestavení TJ Sokol Doubravka. Ke zvolení zakládajícího výboru došlo po několika předběžných poradách dne 27. listopadu 1903. Valná hromada byla sestavena 13. prosince 1903. Ovšem ti, co měli zájem cvičit, nečekali na první ustavující schůzi, se cvičením započali již 21. října 1903. Za prvního náčelníka jednoty lze považovat Karla Tomáška, kterému bylo tehdy teprve 19 let. Jiří Tomášek byl také nejhrolivějším propagátorem idey založení vlastní jednotky Sokola, stal se dokonce prvním místopředsedou TJ Sokol Doubravka. Josef Tomášek byl členem zakládajícího výboru.⁴⁰ Prvním předsedou TJ Sokol Doubravka se stal František Pechman, jednatelem a zapisovatelem byl Josef Mukenšnábl, pokladníkem Matouš Techl a přisedícími Ferdinand Waldmann a Josef Tomášek.⁴¹

2.3 Rozvoj v letech 1903–1914

Ačkoliv někteří obyvatelé Doubravky s velkou radostí uvítali založení vlastní jednoty Sokola, většina občanů to nikterak nezaregistrovala. Ukázalo se totiž, že jednota nemůže do budoucna počítat s nějakými zvláštními sympatiemi veřejnosti. Zajímavostí je, že většina členů TJ Sokol pocházela spíše z okolních obcí než přímo z Doubravky. Navíc zpočátku neměla tato jednota Sokola příliš mnoho členů ani příliš velké množství

³⁸ HAVRÁNKOVÁ, H. Vznik Sokola a jeho vývoj do utvoření České obce sokolské. In: WAIC, M. (ed.). *Sokol v české společnosti 1862–1938*, s. 12.

³⁹ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 1.

⁴⁰ Tamtéž, s. 1.

⁴¹ BORKOVEC, T. Stručná historie jednoty. In: *Sokoldoubravka.cz* [online].

finančních prostředků na svou činnost. Na první valnou hromadu jednoty přišlo 20 členů. Cvičení, které bylo zahájeno v hostinci u paní Jelínkové, se účastnilo 18 členů. Od roku 1904 probíhalo cvičení dvakrát týdně v nové škole, kam docházelo pravidelně 15–20 členů TJ Sokol Doubravka. Z těchto cvičenců bylo 10 dělníků a 5 učitelů. O rok později se jednota Sokola v Doubravce rozšířila o žactvo, do nově ustavené jednoty se přihlásilo celkem 62 žáků. Ovšem cvičila pouze mužská družstva, ženy se k nim připojily teprve v roce 1911. Nicméně v roce 1910 došlo k prvnímu veřejnému vystoupení cvičenců TJ Sokol Doubravka, a to na zahradě paní Šimandlové. Cvičenci byli ve složení 12 mužů, 15 dorostenců a 22 žáků.⁴²

V roce 1906 byl jednotou založen hudební odbor, který vedl bratr Šiška, pod jeho vedením odbor velmi dobře prosperoval. O rok později byl v Doubravce ustanoven vzdělávací sbor, na čemž měl zásluhu tehdejší starosta jednoty bratr Fiala. V tomto vzdělávacím sboru zasedli zástupci Sokola, Národně sociální, vzdělávací a podpůrné besedy, součástí byli i zástupci sboru dobrovolných hasičů a Občanské besedy. Hlavním přínosem vzdělávacího sboru byla obrozenecká práce národního charakteru. Byly také organizovány přednášky o významných mužích československých dějin. V uvedeném roce 1907 se členové jednoty velmi aktivně zabývali cvičební činností. V období od 28. června do 1. července 1907 se také uskutečnil V. všesokolský slet v Praze, jehož se z TJ Sokol Doubravka zúčastnilo 19 bratří v kroji a dva v občanském obleku.⁴³

V zimě roku 1908 se za velmi důležitou sokolskou událost považovaly šibřinky, které se zaměřily na téma „V lesní tůni“. Tato událost se uskutečnila v místnosti „U Doktorů“, která byla proměněna na lesní tůň. K tomu posloužily příslušné dekorace, přičemž představení přihlíželo četné obecenstvo. Přínosem byl i celkový výtěžek, který činil 67 Kčs. V uvedeném roce 1908 se také poprvé snažily založit vlastní odbor TJ Sokol Doubravka ženy, avšak nakonec se jej založit nepodařilo. Nicméně určité zárodky zde již byly připraveny. Zpočátku však chtělo cvičit jenom málo žen. V roce 1909 došlo k uskutečnění dalších šibřinek, tentokrát na téma „Na českém mlýně“. Ačkoliv byly velmi dobře provedeny, tentokrát jednota prodělala 109 Kčs.⁴⁴

⁴² Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 1.

⁴³ BORKOVEC, T. Stručná historie jednoty. In: *Sokoldoubravka.cz* [online].

⁴⁴ Tamtéž.

Rok 1910 se jevil jako velmi prosperující, neboť z původního počtu tří dorostenců jich začalo cvičit 19, na čemž se velmi aktivně podílel bratr František Beneš. Toho samého roku se uskutečnilo první domácí veřejné cvičení, ovšem ženské cvičenky se ještě neúčastnily, protože ženský odbor TJ Sokol Doubravka byl založen až v březnu roku 1911. Jeho součástí byly tři členky a zpočátku se vůbec necvičilo, teprve až o rok později (1912) vykazoval ženský odbor jednotky pravidelnou cvičební činnost v počtu 6 sester a 7 dorostenek.⁴⁵

Nadále se jednota až do roku 1914 věnovala pravidelnému cvičení a kulturní činnosti. Počet členů se nikterak nezvyšoval a zůstával na stejné hodnotě jako v době založení v roce 1903 (35 členů, což teoreticky představovalo 1 % místního doubravského obyvatelstva). V roce 1910 byl vykázán počet 34 členů, 19 dorostenců a 9 žáků, kdy se jednalo o celkem 62 osob. Sokolským tiskem zde byl vychován malý kádr národně a slovansky uvědomělých bratrů, přičemž se skutečně v této první době rozvoje TJ Sokol Doubravka jednalo o skutečný bratrský život. Ačkoliv v Doubravce došlo k několika politickým událostem, jež se negativně projevíly v samotné jednotě, nakonec si TJ Sokol Doubravka uchovala svou politickou nestrannost.⁴⁶

Tuto podkapitolu je možné uzavřít pojednáním o soutěživosti členů TJ Sokol Doubravka. Již v roce 1907 se 3 členové snažili závodit, konkrétně šlo o Karla Tomáška, Václava Vacka a Matěje Bauera. Na závodech ČOS na V. sletu v nižším oddílu získali druhou cenu, když obdrželi až 85 % všech možných bodů. Další závody se účastnilo šestičlenné družstvo jednotky v župním závodě za nižší oddíl, a to o rok později v roce 1908. Na druhou příčku dosáhl Jan Lodr ve vzpírání činky o hmotnosti 50 kg, kterou dokázal vyzdvihnout jedenáctkrát. Druhé místo též obsadil Hřabačka, a to ve skoku vysokém ve zvláštním závodě. Chodeckých závodů čtvrtého okresu se zúčastnili čtyři členové jednoty, kteří dokázali za 33 minut uběhnout 5 km. Další členové se pak již závodů neúčastnili až do roku 1920.⁴⁷

⁴⁵ BORKOVEC, T. Stručná historie jednoty. In: *Sokoldoubravka.cz* [online].

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

2.4 VI. všesokolský slet v roce 1912

V roce 1908 došlo ke vzniku Svazu slovanského sokolstva, a proto se také tento sokolský slet v roce 1912 pořádal jako první slet Svazu slovenského sokolstva. Zároveň zde bylo oslaveno 50. výročí založení Sokola. Organizován byl na Letenské pláni, kde bylo vybudováno rozšířené cvičiště a tribuny. Konání VI. sokolského sletu trvalo celkem pět týdnů, jeho počátek se datuje do 25. května, kdy byl slet slavnostně zahájen v Obecním domě. Nicméně bylo nutno program sletu mírně poupravit z důvodu nepříznivého počasí, aby nemusely v dešti cvičit alespoň děti.⁴⁸

Celkem se tohoto VI. všesokolského sletu zúčastnilo 12 000 mužů, 5 600 žen, 1 065 dorostenců, 2 097 žáků a 1 980 žákyň.⁴⁹ Z TJ Sokol Doubravka sem přijelo 28 členů a poprvé zde vystoupila také jedna žena.⁵⁰

⁴⁸ KOZÁKOVÁ, Z. *Sokolské slety 1882–1948*, s. 18–20.

⁴⁹ MINÁŘÍK, V., PROCHÁZKA, R. *Všesokolské slety*, s. 14–19.

⁵⁰ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 1.

3 Historie TJ Sokol Doubravka v období 1. světové války

Třetí kapitola bakalářské práce poukazuje především na změny v TJ Sokol Doubravka, které byly vyvolány první světovou válkou. V této době byla činnost jednoty výrazně utlumena, a to právě kvůli mobilizaci řady členů jednoty. Víceméně se proto činnost jednoty začíná rozvíjet až po konci války v roce 1918. Tato kapitola prezentuje důležité milníky TJ Sokol Doubravka až do roku 1933.

3.1 Změny a ztráty vyvolané první světovou válkou

První světová válka měla na činnost jednoty výrazný vliv. Bylo to dáno zejména tím, že většina členů musela nastoupit na vojenskou službu. I přes tuto skutečnost čítala jednota na konci roku 1917 celkem 45 mužů a 17 žen, na konci roku 1918 se jednalo již o daleko větší počet, a to 101 mužů a 11 žen. V roce 1919 byla dokonce otevřena odbočka jednoty v Červeném Hrádku, později došlo k založení a osamostatnění jednoty v Újezdě.⁵¹

Na vojenskou službu museli nejprve narukovat čtyři členové správního výboru jednoty, a to starosta Sedláček, pokladník Hrabačka, poté také místostarosta Karel Tomášek a náčelník Vacek. Ztráty jednoty byly o to bolestivější, když v roce 1915 zahynuli na bojišti dva bratři, a to Josef Šedivec a Josef Beneš.⁵²

3.2 Obnovení činnosti v roce 1918

Ačkoliv se zprvu zdálo, že první světová válka výrazně zbrzdila rozvoj TJ Sokol Doubravka, velkým povzbuzením pro ni byl státní převrat, což vedlo k dalšímu rozvoji jednoty. Ta totiž nabídla novému československému státu své služby. Následně se činnost jednoty velmi výrazně rozšířila, což bylo dáno i zvyšujícím se počtem členů, jak bylo uvedeno v předcházející kapitole. Na konci roku 1918 tak TJ Sokol Doubravka čítala celkem 112 členů, zatímco před první světovou válkou dosahoval počet členů 35.⁵³

⁵¹ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 1.

⁵² BORKOVEC, T. Stručná historie jednoty. In: *Sokoldoubravka.cz* [online].

⁵³ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 1.

3.3 Rozvoj po roce 1919

V únoru roku 1919 došlo k prvnímu utvoření samostatného cvičitelského sboru žen. Dalším pozitivním faktem byla skutečnost, že jmění jednoty nebývale rostlo. To bylo také důvodem, proč si mohla TJ Sokol Doubravka pořídit i další cvičící nástroje jako např. železnou konstrukci pro hrazdu, šplh a kruhy, byl také zakoupen klavír, a to v hodnotě 2 tis. Kčs. Za další významné povzbuzení po ukončení první světové války lze považovat okrskový slet, který jednotě přinesl další finance. Na konci roku 1919 tak jednota disponovala jměním v celkové výši 27 tis. Kčs. Jednotě byla také svěřena organizace župního sletu, který se jí obzvláště vydařil. Zúčastnilo se jej celkem 957 mužů, 819 dorostenců, 685 žen a 587 dorostenek. Jednota také v roce 1921 získala letní cvičiště, na němž mohla postavit nový pevný základ. Na počátku 20. let minulého století nadále vzrůstal počet členů jednoty, což vedlo k růstu jeho celkového jmění.⁵⁴ V roce 1927 počet členů jednoty dosahoval již čísla 200.⁵⁵

Po první světové válce se v roce 1920 uskutečnil VII. všesokolský slet (konkrétně v červnu), přičemž hlavní cvičení se uskutečnilo ve dnech 27. až 30. června uvedeného roku. Opětovně byl slet zorganizován na Letné, nicméně již v této době se mluvilo o výstavbě nového velkého stadionu na Strahově, který by pojmul daleko větší počet cvičenců. Hlavního cvičení se zúčastnilo celkem 28 tis. mužů a 22 tis. žen, které cvičily v novém úboru, který sestával ze skládané sukně, bílé halenky s výšivkami na rukávech a z červeného šátku.⁵⁶ Celkově se tohoto sletu zúčastnilo na 100 tis. cvičenců. Na tribuně jako divák přihlížel také prezident nového československého státu – Masaryk.⁵⁷

Z TJ Sokol Doubravka se VII. všesokolského sletu účastnilo celkem 49 mužů a 40 dorostenců, z toho 26 cvičenců.⁵⁸

⁵⁴ BORKOVEC, T. Stručná historie jednoty. In: *Sokoldoubravka.cz* [online].

⁵⁵ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 1–2.

⁵⁶ KOZÁKOVÁ, Z. *Sokolské slety 1882–1948*, s. 21–25.

⁵⁷ MINÁŘÍK, V., PROCHÁZKA, R. *Všesokolské slety*, s. 28–30.

⁵⁸ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 2.

Jednota se také zúčastnila VIII. všesokolského sokolského sletu, který se konal od 13. června 1926, ovšem hlavní cvičení probíhalo od 4. do 6. července 1926,⁵⁹ a to nikoliv na Letenské pláni, ale na Strahově, na nově vybudovaném stadionu, jehož výstavbě přihlížel i sám prezident Masaryk. Součástí všesokolského sletu byly doprovodné akce jako např. lyžařské závody. Zástupci sokolstva byli dokonce slavnostně přijati 5. 7. 1926 na Pražském hradě.⁶⁰

Celkem se tohoto VIII. sletu zúčastnilo při cvičení 30 tis. mužů, 25 tis. žen, dorostenců bylo celkem 14 888, dorostenek 14 076, cvičilo také 5 780 žáků a 6 680 žákyň. Ve dnech 4.–6. 7. však cvičili pouze muži a ženy. Mladší členové se účastnili cvičení 27. 6. Celkem bylo zaregistrováno na 800 tisíc diváků, kteří přijeli také ze zahraničí, a to nejenom z Evropy, ale i z Ameriky a Asie.⁶¹

Z TJ Sokol Doubravka se VIII. všesokolského sletu účastnilo celkem 66 mužů a 22 žen, dorostenci nebyli vysláni žádní.⁶²

Dne 24. června 1928 oslavila TJ Sokol Doubravka 25leté výroční založení jednoty, což se oslavilo uspořádáním slavnostní valné hromady, byla také otevřena sokolská výstavka „U Doktorů“. V roce 1928 se též slavilo 10leté jubileum založení samostatné Československé republiky, přičemž jednota se těchto slavností zúčastnila zcela spontánně. Od roku 1929 se začala jednota velmi aktivně soustřeďovat na prosazení myšlenky, že si postaví vlastní sokolovnu.⁶³ O této skutečnosti bude více pojednáno v další kapitole.

V roce 1932 se uskutečnil další a v pořadí již IX. všesokolský slet, který se konal na Strahově ke stému výročí narození Tyrše. Diváci byli téměř z celého světa, např. i z Austrálie, z Chile nebo z Japonska. Sletu se zúčastnilo na 30 tis. mužů, 28 tis. žen, na 14 tis. dorostenců a stejný počet dorostenek, žáků bylo 14 574 a žákyň 16 550.⁶⁴

Z TJ Sokol Doubravka se sletu účastnilo 18 dorostenců, 16 dorostenek, 38 mužů a 26 žen. Ze vzájemného srovnání počtu cvičenců na jednotlivých sletech po první světové válce vyplývá, že vždy převažovali muži.

⁵⁹ MINÁŘÍK, V., PROCHÁZKA, R. *Všesokolské slety*, s. 28–30.

⁶⁰ KOZÁKOVÁ, Z. *Sokolské slety 1882–1948*, s. 26–29.

⁶¹ MINÁŘÍK, V., PROCHÁZKA, R. *Všesokolské slety*, s. 33–35.

⁶² Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 2.

⁶³ BORKOVEC, T. *Stručná historie jednoty*. In: *Sokoldoubravka.cz* [online].

⁶⁴ MINÁŘÍK, V., PROCHÁZKA, R. *Všesokolské slety*, s. 37.

Na tomto IX. sletu navíc získal poměrně velký úspěch člen jednoty Bořivoj Švec, který zvítězil v přeboru nižšího oddílu v závodech ČOS mezi 1 551 závodníky. Jednalo se o největší úspěch jednoty od roku 1923, kdy se v té době K. Smetana účastnil mezisletových závodů ve vyšším oddílu a umístil se na 17. místě.⁶⁵

Veškeré tyto úspěchy zvyšovaly sebevědomí a hrdost jednoty, čímž se přibližovala Tyršově myšlence, že člověk je zdrav jak po tělesné, tak po duševní stránce. To bylo také důvodem, že v roce 1932 došlo k postavení školy v Doubravce. Snahou bylo, aby se mohla jmenovat jako škola dr. Miroslava Tyrše, a proto jednota požádala o schválení tohoto názvu městskou radu v Plzni. Ta jí však nevyhověla.⁶⁶ Škola nakonec nesla název po plzeňském starostovi „škola Pikova“. Nicméně městská rada nabídla, aby po Tyršovi byla pojmenována škola na Petákově náměstí. Tuto nabídku ovšem sokolská župa Plzeňská nepřijala.⁶⁷

V roce 1933 jednota konečně našla řešení, jak bude moci postavit svoji sokolovnu. Kvůli nepříznivým úvěrovým podmínkám však nemohla být tato idea realizována a sokolovna byla postavena teprve o rok později,⁶⁸ o čemž bude pojednávat část další kapitoly.

⁶⁵ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 2.

⁶⁶ Tamtéž, s. 2.

⁶⁷ BORKOVEC, T. Stručná historie jednoty. In: *Sokoldoubravka.cz* [online].

⁶⁸ Tamtéž.

4 Historie TJ Sokol Doubravka v období 2. světové války

Tato kapitola se zabývá důležitými milníky TJ Sokol Doubravka v letech 1934–1945. Zcela jednoznačně byla pro jednotu významnou událostí výstavba její vlastní sokolovny. Do té doby totiž musela využívat různých provizorních prostor, avšak od roku 1934 již měla „svou“ sokolovnu, takže odpadly problémy, kde cvičit a provozovat jak cvičební, tak kulturní činnost. Nicméně v době druhé světové války byla činnost Sokola jako takového zakázána, což bylo pro jednotu důležitým milníkem, který v podstatě zastavil jakoukoliv její veřejnou a legální činnost.

4.1 Vznik sokolovny v roce 1934

Ačkoliv sokolovna byla postavena až v roce 1934, prvotní myšlenky na její vznik pocházejí již z roku 1912. Proto v témže roce došlo k ustanovení stavebního odboru, kterému se podařilo získat do konce uvedeného roku na darech, od různých podniků aj. částku 36,39 Kčs. Počátek první světové války sice vše ochromil, nicméně po roce 1918 došlo k opětovnému obnovení činnosti stavebního odboru. Dříve, než byl rozpuštěn, činilo jeho jmění 1 098,80 Kčs. V roce 1920 byl organizován župní slet právě touto jednotou, zúčastnilo se ho na 3 000 cvičenců a vynesl celkově 50 tis. Kčs. Navíc se členové jednotky na stavbu sokolovny složili dobrovolně a vybrali celkem 8 305 Kčs. Díky tomu činilo jmění stavebního odboru ke konci roku 1920 výše 78 896 Kčs. V roce 1921 byla získána subvence na stavbu sokolovny ve výši 30 tis. Kčs. Tím, že jednota získala dva mostní pilíře, které následně rozebrala, vyneslo jí to další zisk. Proto jmění stavebního odboru čítalo v roce 1923 celkem 151 219 Kčs.⁶⁹

Konkrétnějších obrysů získala stavba sokolovny v roce 1929, neboť si jednota stěžovala, že nemá dostatek prostorů, kde by mohla cvičit, místní škola ani místnost „U Doktorů“ již nedostačovaly.

⁶⁹ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 2.

Probráno bylo několik možností, kde by mohla sokolovna stát a jak by mohla vypadat. Jednou z nich bylo, že by se přistavila tělocvična k Legiodomu, uvažovalo se také o tom, že by se odprodalo dosavadní letní cvičiště nebo se zakoupilo nové u místní školy.⁷⁰

Stavební odbor proto v roce 1929 vypsal architektonickou soutěž, kdy měli navrhovatelé zhotovit ideové náčrty nové sokolovny pro pozemek, který stál na okraji zástavby Doubravky – na území mezi ulicemi Hřbitovní, Na Dlouhých a U Cvičiště. Došlo celkem 59 návrhů, z nichž komise vybrala tři. Na prvním a druhém místě se shodně umístili dva architekti, a to Rudolf Černý a František Krásný. Oba měli poměrně bohaté zkušenosti s projektováním sokoloven jak v Čechách, tak na Moravě i na Slovensku. Na třetím místě se umístil Václav Neckář. Nicméně stavební odbor neměl dostatečné prostředky k realizaci stavby, takže nebyl žádný z návrhů nakonec uplatněn.⁷¹

V roce 1934 došlo k ustavení stavební komise, která dosavadní návrhy přepracovala. Nakonec ale byl vypracován zcela nový projekt, který členská schůze v dubnu téhož roku schválila. Projekt byl vypracován na částku 416 tis. Kčs. Došlo k odhlasování členských úpisů a pracovních povinností. Dne 7. května 1934 se zahájily první práce na cvičišti. Pracovalo se poměrně rychle, již po necelých dvou měsících se dosáhlo rovnosti. Nicméně v projektu byly mezitím učiněny i některé úpravy, které samotné stavbě výrazně prospěly. Tím však byl překročen původní rozpočet stavby. Náklady na zhotovení sokolovny byly vykalkulovány na 572 877,50 Kčs.⁷²

V rámci výše uvedených změn bylo např. využito místo pod foyerem, který byl podsklepen, čímž se získala další místnost v suterénu. V původním projektu se také předpokládalo, že balkón bude součástí sálu, tím by však byla tato místnost zmenšena, avšak místo nad foyerem by stále nebylo využito. Proto byl balkón přesunut nad foyer a byl oddělen za pomoci dřevěných a pohyblivých přepážek od sálu tělocvičny. Původně se nepočítalo ani s plány na vodovod a ústřední topení. Podle stavebního odboru je potřebovala také moderní sokolovna, a proto byly zahrnuty do přepracovaného projektu. Došlo také k prohloubení schodiště pod jevištěm, jež bylo zvýšeno. V případě rovné střechy nad restaurací bylo naopak odsouhlaseno, že její součástí bude zábradlí a dojde k jejímu vydláždění, aby zde mohlo být po dobu letních měsíců zřízeno posezení.⁷³

⁷⁰ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 2.

⁷¹ KLÍMA, P. Sokolovna TJ Sokol Plzeň-Doubravka 1934–1935. In: *Pam.plzne.cz* [online].

⁷² Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 2.

⁷³ BORKOVEC, T. Jak se stavěla naše sokolovna. In: *Sokoldoubravka.cz* [online].

Do výstavby sokolovny se převážně zapojili členové TJ Sokol Doubravka. Ze statistik lze uvést, že se spotřebovalo přibližně 200 tis. cihel, 430 m³ písku, 15 m³ kamene, 80 m³ popela, přibližně 4 vagóny vápna a 11 vagónů cementu. Na stavbě se však také podílelo mnoho různých firem, které např. odvedly velmi poctivou truhlářskou práci. To jednoznačně dokazuje, že význam Sokola byl pro tehdejší společenský život obce velmi přínosný. Dne 9. 6. 1935 byla slavnostně předána nová sokolovna do užívání jednoty. Tohoto slavnostního dne se také účastnily sokolské jednoty Velké Plzně a hrála hudba plzeňského Sokola.⁷⁴

Postavení sokolovny bylo pro jednotu velmi důležitým počinem, neboť si tak mohla zajistit velmi dobré podmínky k rozvoji tělovýchovného hnutí, řada pracovníků též získala možnost, jak se osvěžit, zacvičit si a vyplnit svůj volný čas. Totéž platilo pro osoby jakéhokoliv věku.⁷⁵

Od 10. října 1934 začala být sokolovna užívána ke cvičebním a kulturním činnostem TJ Sokol Doubravka. Celkem se na stavbě její sokolovny podílelo 22 subdodavatelů, přičemž významnou úlohu, jak bylo uvedeno výše, měli i samotní členové jednoty. Tyto dny byly pro jednotu Sokola velmi radostné a bylo to určitým impulsem, jak směřovat svoji činnost do budoucna.⁷⁶

4.2 Stav TJ Sokol Doubravka před rokem 1939

Je však třeba podotknout, že postupně také docházelo k úpadku původní Tyršovy myšlenky, někteří členové jednoty se ke cvičení a obecně k myšlence Sokola začali stavět poměrně liknavě. Na valné hromadě dne 31. 1. 1937 si například starosta povzdechl, že začíná docházet k úpadku cvičení, že na ně dochází přibližně polovina cvičenců a členové řádně neplní své povinnosti (např. placení příspěvků). Od roku 1936 se navíc neuskutečnila slušná akademie, neboť absentuje zájem mladších členů na nácviku. Někteří členové také ztratili svoje zaměstnání, což se promítalo do celkové podoby jednoty. Někteří se dokonce domnívali, že pro ně jednota neudělala dost, a proto ani oni neměli zájem se v Sokole více angažovat. Avšak postupně s tím, jak se zhoršovala politická situace v zemi, docházelo k dalším problémům i v jednotě.

⁷⁴ BORKOVEC, T. Jak se stavěla naše sokolovna. In: *Sokoldoubravka.cz* [online].

⁷⁵ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 2.

⁷⁶ Tamtéž, s. 3.

V roce 1938 byla např. sokolovna jednoty dvakrát zabráná pro vojenské účely. Nejdříve to bylo v měsíci květnu, a to na 3 týdny pouze částečně, od půlky září do poloviny října pak zcela. Na podzim roku 1938 policie zcela zakázala účast na členských schůzích.⁷⁷

V rámci své kulturní činnosti se TJ Sokol Doubravka snažila velmi úzce spolupracovat s ochotnickým spolkem Tyl. Nicméně v roce 1939 došlo k jejich rozchodu. Bylo to dáno pomnichovskými poměry. Spolek Tyl se přemístil do Svornosti z důvodu zintenzivnění své činnosti. Přesto rozchod obou organizací proběhl přátelsky, když si vzájemně slíbily podporu. Nicméně i v těchto těžkých dobách byl počet členů poměrně vysoký a dále se od roku 1936 zvyšoval. V roce 1936 byl celkový počet členů jednoty 780 a do roku 1939 se zvýšil až na 825, přičemž nejvíce bylo mužů, a to 259. Poměrně výrazně byli zastoupeni žáci (159), žákyně (169) a ženy (116). Nejméně bylo dorostenců (52) a dorostenek (70). Z této statistiky zcela zřetelně vyplývá, že zájem o účast v Sokolu byl stále velký, nicméně v následujících letech nebylo možno tuto činnost dále rozvíjet.⁷⁸

4.3 Změny vyvolané druhou světovou válkou

V době druhé světové války byla situace jednoty poměrně těžká, což odrážela celková doba. V letech 1941–1945 byl Sokol zakázán a budova sokolovny v Doubravce byla využita k ubytování německých vojáků.⁷⁹

Nacisté rozpoznali nebezpečí ukrývající se v Sokolu, proto nejprve činnost všemožnými způsoby omezovali. Nejdříve zakázali akademii, jednota nesměla organizovat ani jiné podniky. V roce 1940 musely být všechny schůze povolovány policií. V prosinci roku 1940 došlo k uskutečnění tělocvičného večera se zpěvy, kterého se účastnilo celkem 138 členů jednoty. Poměrně dobrých výsledků dosahoval nově založený kluzištní odbor, který vedl Šneberka a jehož součástí byli zejména dorostenci. V letech 1939–1940 velmi dobře prosperovalo také kino, díky jeho zisku mohla činnost jednoty pokračovat. Poslední výborová schůze jednoty se uskutečnila v březnu roku 1941. V dubnu téhož roku byla činnost Sokola jako takového pozastavena a v říjnu 1941 úřady Sokol oficiálně rozpustily.

⁷⁷ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 4.

⁷⁸ Tamtéž, s. 3.

⁷⁹ BORKOVEC, T. Jak se stavěla naše sokolovna. In: *Sokoldoubravka.cz* [online].

Policejní ředitelství zajistilo veškerý majetek, všechny spisy a knihy. Sokolský majetek spravoval určený starosta jednoty. Fungovat nadále mohl pouze biografický odbor, ovšem jeho zisky byly odváděny německému Vermögensamt. I kino však bylo v srpnu 1942 definitivně uzavřeno.⁸⁰

Také v době okupace se snažili členové, zejména muži, zůstat v aktivní činnosti, jak to jenom šlo. Např. odbor odbíjené se spřátelil s Letenským SK, kde mohli setrvat až do konce války. Díky tomu se mohla jednota pustit do další činnosti ihned poté, co byla republika v roce 1945 osvobozena.⁸¹

⁸⁰ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 4.

⁸¹ Tamtéž , s. 4.

5 Historie TJ Sokol Doubravka v období komunismu

Pátá kapitola bakalářské práce představuje poslední kapitolu dějin TJ Sokol Doubravka, které zde bude věnována pozornost. Jde o období let 1945–1950. Na počátku uvedeného období byla situace pro jednotu poměrně náročná, neboť bylo nutné obnovit činnost jednoty, což nebylo jednoduché. Situace se však postupně zdála jako nadějná. Vše však změnil rok 1948, kdy se k moci dostal komunistický režim, jehož snahou bylo tělovýchovná hnutí politizovat.

5.1 Obnovení činnosti TJ Sokol Doubravka v roce 1945

Okupace a průběh druhé světové války měly na TJ Sokol Doubravka velmi neblahý vliv. Navíc byla sokolovna jednoty tři roky nuceně obsazena německou armádou. Ke konci války byla ještě ke všemu stížena bombovým náletem, a proto měli pracovníci jednoty mnoho práce, aby dali vše do původního stavu. Nicméně již 28. května 1945 se započalo s cvičební činností. Na cvičištích se však nacházely vraky vojenských aut, sokolovnu nebylo možno jednoduše používat, protože byla na mnoha místech poškozena. Musela se opravit střecha sokolovny, taktéž hospoda nemohla plnit svůj účel. Zároveň probíhala prověrka členů, neboť někteří v době války zahynuli, ty bylo nutné vyškrtnout ze seznamu, to platilo i o těch, kteří se zachovali jako kolaboranti a znevážili sokolské hodnoty a myšlenky. Nejdůležitější byla v této době otázka jednocení tělesné výchovy a postátnění sokolských biografů. Škody dosáhly výše 820 114,45 Kč. V případě sokolovny bylo nejdříve zapotřebí vystavit promítací kabiny, opravit záchody a sál (1. etapa), dále opravit restauraci (2. etapa) a přistavět sál pro kino (3. etapa).⁸²

Jednotu v roce 1945 začal vést výbor, který byl zvolen již v roce 1941. K mimořádné valné hromadě došlo dne 4. srpna 1945. Zde bylo zvoleno nové vedení. Členové jednoty projevovali velké nadšení, které se podobalo nadšení v celém československém národě.⁸³

Hned od doby osvobození se jak v jednotě, tak v celém Sokolu nadšeně hovořilo o sjednocení. Aby mohla být utvořena jednotná tělovýchovná organizace, bylo zapotřebí

⁸² Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 5–6.

⁸³ Tamtéž, s. 6.

ustanovit Ústřední národní tělovýchovný výbor. V jednotlivých obcích proto fungovaly Místní národní tělovýchovné výbory, do nichž byli zasláni zástupci, jejichž funkcí bylo zajistit soulad tělovýchovné a sportovní činnosti, s čímž měli bohaté zkušenosti. Týkalo se to také obce Doubravka, kde byl tento výbor složen ze zástupců Sokola, DTJ, FPT, Junáka, Žumberáka a SK Doubravky. Nicméně úspěchu nebylo ani po třičtvrtě roku dosaženo. Teprve Výborem ČOS bylo rozhodnuto, že již nebude tento provizorní stav nadále prodlužován a Sokol bude ode dne 1. 1. 1946 rozvíjet samostatnou činnost.⁸⁴

5.2 Významný rozmach v prvních poválečných letech

S prvními poválečnými roky je spojen poměrně velký rozmach jednoty, i když počet členů byl nižší než před rozpuštěním (přibližně 550). Nicméně se začaly organizovat veřejné cvičební hodiny, tělocvičné akademie, žákovské besídky aj. Důležitá byla především příprava na účast na XI. všesokolském sletu, který se uskutečnil v roce 1948.⁸⁵

V roce 1946 byly nejprve zorganizovány dvě tělocvičné akademie, členové jednoty se zúčastnili šesti veřejných cvičení, také okrskových a župních akademií, kde dokonce obdrželi první ceny v závodech jednotlivců i družstev. Zmínit lze např. úspěch Josefa Lišky, který se umístil na 3. místě v závodě vyššího oddílu ČOS. Úspěchů však dosahovaly také ženy, a to např. v župním závodě. Byla též ustanovena samospráva dorostu a žactva. U mužů se však prokázal slabší stav oproti době před válkou, naopak ženy se jevíly jako silnější než dříve. Bohatší činnost vykazovala jednota i v dalším roce 1947. Zmínit lze např. vítězství družstva žáků v župních závodech žactva, úspěchů dosahovali též dorostenci. Pořádány byly dále tělocvičné večery (např. v Tachově), konala se i vlastní besídka žactva. V této době se činnost rozvíjela natolik, že ji lze srovnat s předválečnou dobou. Jednota např. zorganizovala vánoční bazar, díky němuž se podařilo vybrat částku 15 tis. Kčs pro sletový fond žactva. Celá jednota žila tělocvičnými činnostmi. To dokazuje i fakt, že z 25 členů výboru jich 21 pravidelně cvičilo.⁸⁶

Situace jednoty po stránce hospodářské však byla o to horší. Jednota totiž byla nucena opravit řadu škod, k nimž došlo v průběhu války, a to všechno na vlastní náklady. V roce 1947 muselo být kupříkladu použito 69 tis. Kčs na další opravy. Kromě toho bylo nutností např. oplotit cvičiště. Řadu těchto prací sice vykonávali samotní členové, přesto tyto opravy vyšly na dalších 42 tis. Kčs. Dluh jednoty se tak výrazně navýšil až na 329 tis.

⁸⁴ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 5.

⁸⁵ BORKOVEC, T. Jak se stavěla naše sokolovna. In: *Sokoldoubravka.cz* [online].

⁸⁶ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 6.

Kčs. Nicméně se jednotě do konce roku 1947 podařilo opravit přibližně 80 % válečných škod, a to díky několika členům, kteří jednotě věnovali všechny svůj volný čas.⁸⁷

Za úspěšný lze nicméně považovat i rok 1948, kdy stoupl počet dospělých členů z 361 na 572 během jediného roku, ovšem jenom krátkodobě. Během léta uvedeného roku byl uskutečněn tábor pro děti v Kojšicích u Sušice, jež se setkal s velkým úspěchem a byl zopakován i v roce 1949. Prvního tábora se zúčastnilo 70 dětí, o rok později dokonce ještě o 10 více.⁸⁸

5.3 XI. všesokolský slet v roce 1948

V červenci roku 1948 se uskutečnil XI. všesokolský slet. Navzdory desetileté pauze kvůli válce se podařila organizace sletu tak, jak byla známa z předešlých sokolských sletů.⁸⁹ Sokolský slet byl zahájen dne 10. 6. žáky. O 16 dnů později započaly sletové dny dorostenců.⁹⁰

Průvod dorostenců, mužů a žen Prahou čítal celkem 85 tis. cvičenců, jednalo se do jisté míry o takovou protikomunistickou manifestaci, po níž přišly perzekuce členů Sokola. Následně byla také celá organizace zrušena.⁹¹ Tohoto všesokolského sletu se z TJ Sokol Doubravka zúčastnilo celkem 38 dorostenců, 69 mužů, 70 žákyň, 61 dorostenkyň a 101 žen.⁹²

5.4 Politizace TJ Sokol Doubravka v návaznosti na změny po roce 1948

V důsledku únorových událostí roku 1948 muselo být několik členů vyloučeno, a to kvůli tzv. akčnímu výboru. V této době také byla sjednocena tělovýchova, a to ve snaze určit lidem, jak a kde mají trávit volný čas. To sice na jedné straně vedlo k tomu, že formálně rostla členská základna (týkalo se to všech místních sportovních organizací), nicméně velká část členů také Sokol opustila. Někteří se s ohledem na tuto propagandu odmítli do tělovýchovy vůbec zapojit.

⁸⁷ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 6.

⁸⁸ Tamtéž, s. 6.

⁸⁹ HAVLÍČEK, V. *Sokolské slety*, s. 19–21.

⁹⁰ KOZÁKOVÁ, Z. *Sokolské slety 1882–1948*, s. 42–45.

⁹¹ Tamtéž, s. 42–45.

⁹² Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 6.

V roce 1950 bylo rozhodnuto, že bude TJ začleněna do Závodní tělovýchovné jednoty Škoda Plzeň. Šlo však nicméně pouze o formální spojení. Docházelo k dalšímu úpadku TJ Sokol Doubrava, dokonce se uvažovalo i o tom, že bude jednota zrušena. Někteří členové už neměli ani snahu, aby tomuto záměru zabránili.⁹³

Obecně se vývoj v letech 1949–1950 dá popsat jako období sestupné činnosti, což uvedl i zástupce OVS na členské schůzi v únoru roku 1950. Docházelo k přípravě na reorganizaci tělovýchovného hnutí. Založeny byly závodní sokolské jednoty a o tělovýchovu mládeže se měla postarat škola. V té době proto nebyla vůbec žádná představa, jak vlastně bude tělovýchovná činnost vypadat. Proto docházelo v TJ Sokol Doubravka k postupné stagnaci, dokonce se dá hovořit přímo o úpadku. Problémy však byly i v řízení jednoty, když se např. v roce 1949 neuskutečnila valná hromada.⁹⁴

⁹³ BORKOVEC, T. Jak se stavěla naše sokolovna. In: *Sokoldoubravka.cz* [online].

⁹⁴ Kronika TJ Sokol Doubravka, s. 7.

Závěr

Tato bakalářská práce se věnovala problematice volného času a volnočasových aktivit na příkladu organizace TJ Sokol Doubravka v Plzni. Lze obecně uvést, že volný čas a volnočasové aktivity dětí a mládeže se stále více dostávají do popředí zájmu jedinců i společnosti. Zdůrazňuje se důležitost volného času v životě každého jedince, neboť kvalitně strávený volný čas dává jedinci fyzickou i psychickou rovnováhu, přispívá k jeho pozitivnímu myšlení a motivuje jej k novým, zajímavějším a tvořivějším činnostem.

K uvedenému může přispívat i TJ Sokol Doubravka v Plzni. Tato bakalářská práce se však snažila uvedené problematice přiblížit z hlediska historie této organizace, aby tak bylo možno poukázat na to, s jakými vývojovými milníky se musela jednota potýkat v letech 1900–1950. Cílem práce proto bylo analyzovat, porovnat a zhodnotit význam a vliv jednotlivých historických událostí na vývoj TJ Sokol Doubravka v letech 1900–1950.

Nejprve byly představeny základní teoretické poznatky související s pojmem volného času a volnočasových aktivit. Díky tomu bylo možno pochopit, co to vlastně volný čas je, jaké jsou jeho funkce a přínosy, a to především pro děti a dospívající. Je však zároveň důležité si uvědomit, že přínos volného času lze pozorovat i u dospělých, neboť i oni potřebují vyplňovat svůj volný čas smysluplnými aktivitami. Takové nabízí právě TJ Sokol Doubravka v Plzni.

V druhé kapitole byla pozornost zaměřena na počátky působení TJ Sokol Doubravka. Doubravka je nyní jednou z městských částí Plzně, avšak dříve se jednalo o samostatnou obec. Již před rokem 1900 fungovala jednota Sokola v jiných částech Plzně, a tak se někteří obyvatelé Doubravky snažili myšlenky Tyrše a Sokola uplatnit i v této obci. Řada doubraveckých občanů jim však nevěnovala pozornost. Někteří agitátoři se však pokusili pro své ideály získat i osoby z okolních obcí, což se jim nakonec podařilo. Proto také v roce 1903 vznikla jednota Sokola i v Doubravce. Prvotní počet členů jednoty nebyl příliš vysoký (35 členů), nicméně postupně se rozvíjel. Členové jednoty se také účastnili všesokolských sletů v Praze, o čemž bylo v práci rovněž pojednáno. Rozmach jednoty byl až do roku 1914 velký, v roce 1911 vznikla také ženská část jednoty. Zájem o cvičební a kulturní činnost se postupně zvyšoval.

V dalších třech kapitolách práce bylo poukázáno na to, jaké faktory rozmach jednoty ovlivnily. Bezesporu to byly obě světové války. Bolestně se na vývoji jednoty projevil důsledek druhé světové války, neboť si nacisté uvědomili nebezpečí Sokola, ten tak byl postupně omezován, až byla v roce 1941 zcela zakázána veškerá jeho činnost. První poválečná léta přinesla jistou naději, vše však utnul rok 1948, zejména pak situace po všesokolském sletu, kdy následovaly perzekuce členů Sokola. Postupně došlo k reorganizaci tělovýchovných hnutí, k násilnému spojování a též k úpadku a zákazu Sokola de facto až do roku 1989.

Tato bakalářská práce prokázala, jak byla jednota důležitá pro vyplnění volného času nejenom doubroveckých občanů, ale také to, jak některé politické události ovlivnily činnost této organizace.

Seznam literatury

Seznam tištěných zdrojů

- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.
- HAVLÍČEK, V. *Sokolské slety*. Praha: Sfinx, Bohumil Janda, 1948.
- HAVRÁNKOVÁ, H. Vznik Sokola a jeho vývoj do utvoření České obce sokolské. In: WAIC, M. (ed.). *Sokol v české společnosti 1862–1938*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 1997, s. 9–54. ISBN 80-238-3287-5.
- HOFBAUER, B.; KAPLÁNEK, M. et al. *Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-240-3.
- JANIŠ, K., SKOPALOVÁ, J. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5535-9.
- JANSA, P. a kol. *Pedagogika sportu*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-3986-4.
- JIRÁSEK, I. *Zážitková pedagogika: teorie holistické výchovy (v přírodě a volném čase)*. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1485-4.
- JŮVA, V. et al. *Základy pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8.
- KAPLÁNEK, M. a kol. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.
- KOZÁKOVÁ, Z. *Praha, pohyb, Sokol*. Praha: Česká obec sokolská, ústřední škola, 1998. ISBN 80-270-2886-8.
- KOZÁKOVÁ, Z. *Sokolské slety 1882–1948*. Praha: Orbis, 1994. ISBN 80-235-0029-5.
- KRAUS, B. et al. *Životní styl současné české rodiny*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-544-8.
- LABAŠOVÁ, E.; PORUBČANOVÁ, D. *Pedagogická diagnostika*. Dubnica nad Váhom: MiF s.r.o., 2012. ISBN 978-80-89400-42-3.
- MAREŠ, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.

- MINÁŘÍK, V., PROCHÁZKA, R. *Všesokolské slety*. Praha: Nakladatelství a knihkupectví Československé obce sokolské, 1938.
- PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Pedagogická fakulta, UK, 2014. ISBN 978-80-7290-666-6.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 7. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- SAK, R. *Miroslav Tyrš: sokol, myslitel, výtvarný kritik*. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN 978-80-7429-239-2.
- ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
- TŮMA, J. *Pedagogika volného času*. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, 2018. ISBN 978-80-87723-43-2.
- TYRLÍK, M. *Zátěž v adolescenci*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6042-5.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Seznam internetových zdrojů

- BORKOVEC, T. Jak se stavěla naše sokolovna. In: *Sokoldoubravka.cz* [online]. © 2022 [cit. 2022-01-05]. Dostupné na WWW: <http://www.sokoldoubravka.cz/old/historie/stavba_sokol.php>.
- BORKOVEC, T. Stručná historie jednoty. In: *Sokoldoubravka.cz* [online]. © 2022 [cit. 2022-01-05]. Dostupné na WWW: <http://www.sokoldoubravka.cz/old/historie/hist_jednoty.php>.
- KOLÁŘÍK, R. Historie obvodu. In: *Umo4.plzen.eu* [online]. 7. 6. 2010 [cit. 2022-01-19]. Dostupné na WWW: <<https://umo4.plzen.eu/zivot-v-obvodu/mestsky-obvod-plzen-4/historie-obvodu/historie-obvodu.aspx>>.
- KOLÁŘÍK, R. Městský obvod Plzeň 4. In: *Umo4.plzen.eu* [online]. 7. 6. 2010 [cit. 2022-01-18]. Dostupné na WWW: <<https://umo4.plzen.eu/zivot-v-obvodu/mestsky-obvod-plzen-4/mestsky-obvod-plzen-4.aspx>>.
- KLÍMA, P. Sokolovna TJ Sokol Plzeň-Doubravka 1934–1935. In: *Pam.plzne.cz* [online]. © 2019 [cit. 2022-02-10]. Dostupné na WWW: <<https://pam.plzne.cz/objekt/c14-873-sokolovna-tj-sokol-plzen-doubravka>>.

Seznam nepublikovaných textů

Kronika TJ Sokol Doubravka.(Strojově psaný text, uložený v TJ Sokol Doubravka Plzeň)

Abstrakt

VÍTOVCOVÁ, J. *TJ Sokol Doubravka v Plzni v letech 1900–1950*. České Budějovice 2022. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce M. Weis.

Klíčová slova: Sokol, všesokolské slety, I. světová válka, II. světová válka, cvičení, sokolovna, Plzeň, závody, Miroslav Tyrš

Práce se zaměřuje na vývoj tělovýchovné jednoty Sokol Doubravka v Plzni v časovém období let 1900–1950. První kapitola je věnována teoretickým východiskům volného času. Následující čtyři kapitoly poukazují na jednotlivé milníky a důležité faktory, které formovaly vývoj TJ Sokol Doubravka v Plzni před první světovou válkou, mezi oběma světovými válkami a po druhé světové válce. Jde o období přibližně 50 let, kdy TJ Sokol vznikl v Doubravce v roce 1903. Zprvu nebyl o Tyršovy a sokolské hodnoty příliš velký zájem, nicméně právě obě světové války měly na TJ Sokol Doubravka výrazný vliv, podobně jako rok 1948, kdy došlo k převzetí moci komunisty. V práci byly využity jak tištěné odborné zdroje, tak kronika TJ Sokol Doubravka a také internetové zdroje.

Abstract

TJ Sokol Doubravka in Pilsen in the years 1900-1950

Key words: Sokol, all-Sokol rallies, World War I, World War II, exercise, Pilsen, competition, Miroslav Tyrš

The bachelor thesis focuses on the development of physical education unit Sokol Doubravka in Pilsen in the period 1900-1950. The first chapter is devoted to the theoretical basis of leisure time. The following four chapters point out the individual milestones and important factors that shaped the development of TJ Sokol Doubravka in Pilsen before the First World War, between the two world wars and after the Second World War. This is a period of approximately 50 years, when TJ Sokol was founded in Doubravka in 1903 and at first there was not much interest in Tyrš's and Sokol's values. However, it was both World Wars that had a significant impact on TJ Sokol Doubravka, similar to the year 1948, when the Communists took power. Both printed professional sources and the chronicle of TJ Sokol Doubravka and also internet sources were used in the thesis.